

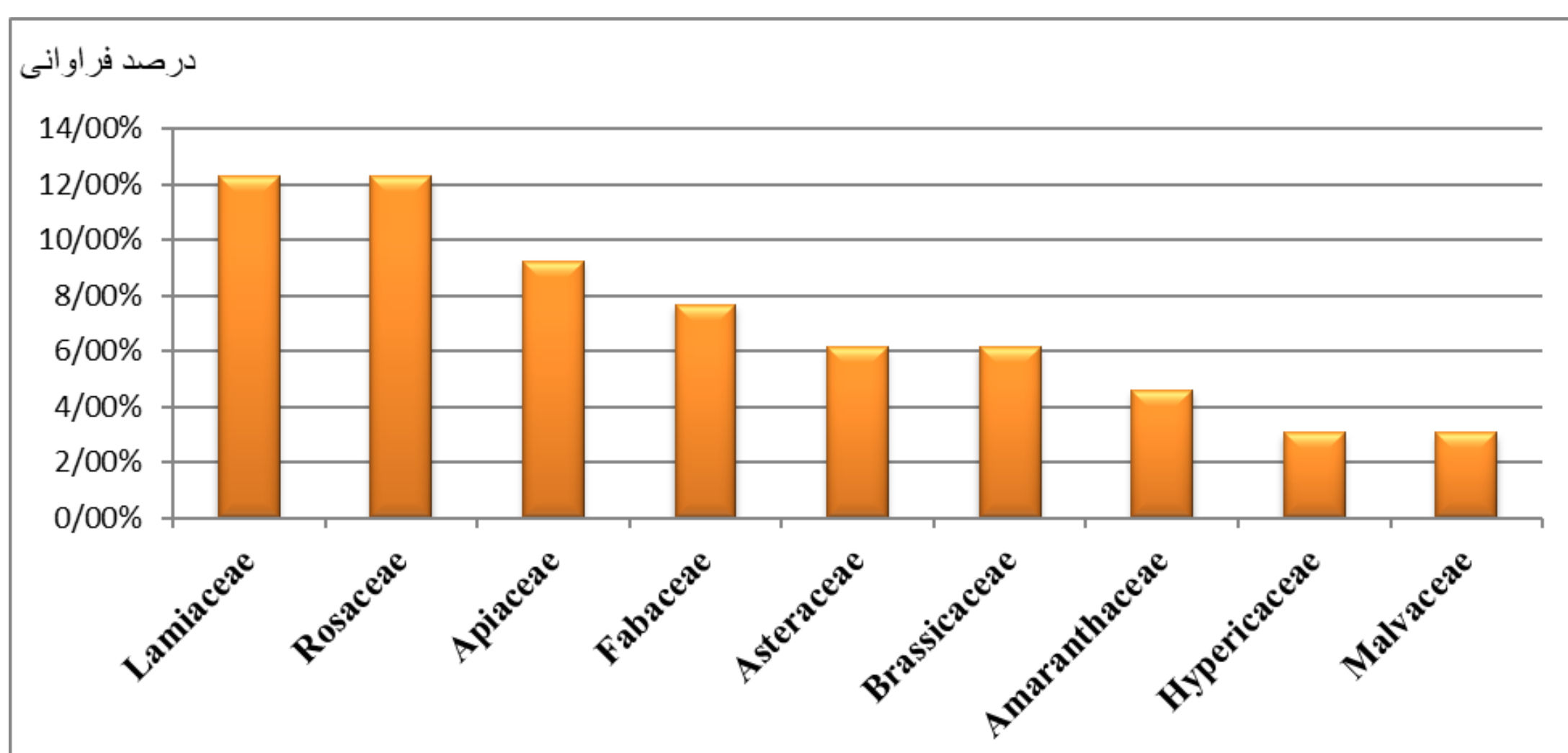
شناسایی و دانش بومی گیاهان دارویی بخش هزار جریب شهرستان نکا

مجتبی جعفرزاده ذغالچالی^۱، صدیقه کلیج^{۲*}، ناصر جعفری^۳

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران
۲- استادیار گروه زیست شناسی دانشگاه مازندران
۳- دانشیار گروه زیست شناسی دانشگاه مازندران
*S.kelij@umz.ac.ir : E-mail

نتایج و تحلیل

بیشترین گونه ها متعلق به تیره های Lamiaceae (۸ گونه) و Rosaceae (۸ گونه) بوده و تیره های Apiaceae (۶ گونه)، Fabaceae (۵ گونه)، Asteraceae (۴ گونه) و Brassicaceae (۴ گونه) در رتبه های بعدی قرار دارند. در بین زمینه های درمانی مختلف، گوارش با (۴۵.۶۵٪) بیشترین کاربرد را داشته است و پس از آن به ترتیب تنفس (۱۵.۹۴٪)، خون (۱۳.۷۶٪)، قلب (۶.۵۲٪)، اعصاب (۵.۰۷٪)، کلیه (۵.۰۷٪)، زنان (۲.۱۷٪)، سرطان (۲.۱۷٪)، استخوان (۱.۴۴٪)، تب (۰.۷۲٪)، چشم (۰.۷۲٪)، دهان (۰.۷۲٪) قرار گرفتند. نتایج این پژوهش هم راستا با مطالعه‌ی قلی پور و همکاران (۱۳۹۳) با موضوع مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی دهستان زارم رود نکا می‌باشد که در نتایج آنها ۶۴ گونه با بیشترین موارد مصرف در زمینه گوارش و گردش خون گزارش شده است.

نمودار ۱- درصد فراوانی تیره های گیاهان دارویی در بخش هزار جریب شهرستان نکا

نتیجه گیری

در مجموع ۶۵ گونه گیاهی بومی که به ۵۹ جنس و ۳۲ تیره تعلق داشته‌اند شناسایی شد که تمامی آنها بر طبق دانش افراد بومی از خاصیت درمانی برخوردار بودند. در این پژوهش بیشترین کاربرد گیاهان دارویی در زمینه‌ی درمانی گوارش است.

منابع

خیرالدین، ح. ، قزوینیان، خ. (۱۳۹۰). گیاهان دارویی و معطر، ویژگی و اهمیت آن‌ها. ناشر کتاب سمنگان.

قلی پور، ع. ، قربانی نهوجی، م. ، رسولی، ن و حبیبی، م. (۱۳۹۳). مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی دهستان زارم رود نکا (استان مازندران). فصلنامه گیاهان دارویی، ۱۳(۵۲): ۱۰۱-۱۲۲.

Ghasemi Pirbalouti, A., Momeni, M & Bahmani, M. (2013). Ethnobotanical study of medicinal plants used by Kurd tribe in dehloran and abdanan districts, ilam province, Iran. African Journal of Traditional, Complementary and Alternative Medicines, 10, 368-385.

Kazemi, Z., Naghinejhad, AR & Saeedi Mehrvarz SH. (2011). Study of Ethnobotanical and biodiversity of medicinal plants Biosphere coast Miyankaleh. National Conference on Medicinal Plants, Sari, Mazandaran University of unit. COI: HERBAL01_1235.

Rossato, SC., De Leitão-Filho, HF& Begossi, A. (1999). Ethnobotany of caiçaras of the Atlantic Forest coast (Brazil). Econ Bot;53(4),387-95.

چکیده

این تحقیق با هدف شناسایی برخی از گیاهان دارویی منطقه هزار جریب نکا انجام شد. پس از بررسی منطقه، پرسشنامه‌های مربوط در میان عطاری‌ها، افراد بومی و درمانگرهای محلی توزیع و مصاحبه شد. شناسایی گیاهان به کمک منابع معتبر انجام شد. ۶۵ گونه گیاهی بومی که به ۵۹ جنس و ۳۲ تیره تعلق داشته‌اند شناسایی شد. بیشترین گونه‌ها متعلق به تیره های Lamiaceae (۸ گونه)، Rosaceae (۸ گونه) و Apiaceae (۶ گونه) بود. از نظر درمانی بیشترین کاربرد برای گوارش با (۴۵.۶۵٪) و کمترین کاربرد برای دهان با (۰.۷۲٪) گزارش شد. مطالعات اتنوبوتانی بسیاری از این گیاهان دارویی بیانگر نقش قابل توجه آنها در مصارف درمانی است.

مقدمه

در دهه های اخیر، گرایش به سمت گیاهان دارویی و مصارف سنتی آن‌ها در دنیا افزایش یافته است (Rossato et al., 1999). امروزه، مطالعه و مستندسازی در خصوص چگونگی رفتار انسان‌ها با فرهنگ ویژه جهت استفاده از گیاهان بومی یک منطقه تحت عنوان گیاه قوم شناسی یا اتنوبوتانی کاربرد گسترده ای دارد. گیاه قوم شناسی از جهت بهره برداری صحیح از منابع موجود و حفظ مناسب اطلاعات فرهنگی و تنوع زیستی هر منطقه اهمیت دارد و مطالعات در زمینه گیاه قوم- شناسی، برای کشف و توسعه داروهای جدید به کار گرفته می شود (Ghasemi et al., 2013). کاظمی و همکاران در سال ۲۰۱۱ با بررسی اتنوبوتانی و تنوع زیستی گیاهان دارویی سواحل ذخیره گاه زیست کره میانکاله گزارش دادند که از ۱۷۵ گونه شناسایی شده در منطقه ساحلی ۴۴ گونه دارای ارزش دارویی هستند (Kazemi et al., 2011). اهمیت و جایگاه رو به تزاید گیاهان دارویی و اسانس دار در مدیریت توسعه پایدار به ویژه در ابعاد کلان توسعه اقتصادی، زیست محیطی، اشتغال زایی، امنیت غذایی و خودکفایی دارویی در عرصه ملی و فرا ملی به حدی است که می توان امروزه روند تعمیق و احیاء آن را به ویژه در تامین بخشی از منابع تامین دارو، به عنوان یکی از شاخه های اصلی توسعه ملی در کشور مد نظر قرار داد (خیرالدین و همکاران، ۱۳۹۰).

مواد و روش ها

این مطالعه در دهستان استخرپشت از بخش هزار جریب شهرستان نکا در استان مازندران انجام شده است. در این پژوهش برای تهیه‌ی اطلاعاتی در زمینه‌ی گیاهان دارویی، مصاحبه‌ی شخصی از ۱۰۰ نفر، که همگی جزء افراد بومی و غیرحرفه ای و دارای اطلاعاتی در زمینه‌ی گیاهان دارویی بودند، ۷۴ زن و ۲۶ مرد (با سن های ۲۰ - بالای ۶۰ سال) با پرسشنامه‌های از پیش تعیین شده انجام شد. همچنین از بخش‌های مختلف منطقه، گیاهان دارویی موجود، جمع‌آوری و گونه‌های گیاهی مورد استفاده افراد بومی به روش‌های تاکسونومیک با استناد از کتابهای معتبر گیاهشناسی همچون فلور ایران و سایر منابع معتبر مورد شناسایی قرار گرفتند.